

Nr 54.

Av herr Arrhén m. fl., angående vidgad rätt till avdrag vid beskattning av förvärvsarbetande hustrus arbetsinkomst.

Numera har det blivit mycket vanligt, att hustrun en avsevärd tid efter giftermålet bibehåller det förvärvsarbete hon hade före äktenskapets ingående. Denna utveckling kan iakttagas i flera samhällsgrupper, men den är särskilt framträdande inom tjänstemannaklassen. Detta torde framför allt ha sin grund i det särskilda system, efter vilket tjänstemannalönerna i regel bestämmas. Tjänstemannalönerna såväl i allmän som enskild tjänst förete nämligen normalt den utvecklingen, att de vid tidigare levnads- och anställningsår äro mycket låga och därefter successivt stiga på grund av ålderstillägg och befordran. Topp-lönen uppnås i allmänhet först i den högre medelåldern. I början av tjänstemannens yrkesverksamhet ligga hans kontanta löneförmåner under arbetarnas i motsvarande levnadsålder. Detta har stor betydelse med hänsyn till att det är under denna tid som familjebildningen i regel äger rum med de starkt stegrade omkostnader som detta innebär, särskilt om familjen sätter barn till världen. Därtill kommer att i den mån studieskulder finnas — något som torde vara förhållandevis vanligt bland tjänstemännen — dessa skulder skola amorteras under denna tid. Allt detta medför, att för tjänstemännen, i vart fall ända upp till medelåldern, hustruns kontanta arbetsinkomst ofta utgör en nödvändig beståndsdel i hushållsbudgeten; och detta gäller med särskild styrka, om familjen har barn och framför allt om den har flera barn. Därest mannens inkomst icke förslår till skäligt uppehälle för familj med barn och om hustrun av ett eller annat skäl icke kan bereda sig arbetsinkomst, underlåter man att sätta barn till världen.

De påtalade förhållandena utöva säkerligen ett icke ringa inflytande på nativiteten inom ifrågavarande medborgargrupper. Med hänsyn till befolkningsutvecklingen i vårt land anses det allmänt, att den gifta kvinnans möjligheter till förvärvsarbete böra underlättas. Men åtminstone när det gäller tjänstemännen har detta icke skett i tillräcklig utsträckning, något som sannolikt bidragit till att just tjänstemannakategorierna uppvisa osedvanligt låga födelsetal.

Av det ovan sagda torde framgå, att i åsyftade fall en gift kvinnas förvärvsarbete icke kan betraktas såsom ett i och för sig mindre önskvärt medel att tillförsäkra familjen en onödigt hög levnadsstandard, utan att förvärvsarbetet i regel är dikterat av en ekonomisk nödvändighet. För övrigt torde det med hänsyn till den successiva minskningen

av de arbetsföra åldrarnas storlek vara av vikt ur nationalekonomisk synpunkt, att kvinnan även efter giftermålet i viss utsträckning ägnar sig åt yrkesarbete utom hemmet. Detta gäller framför allt, om kvinnan förvärvat kvalificerad utbildning eller yrkeskunskap, vilken ur samhällets synpunkt bör utnyttjas.

Ur det stora problemkomplex, som föreligger beträffande förvärvsarbete för sådana kvinnor, som ha barn, kunna vissa specialfrågor utskiljas, vilka med fördel kunna upptagas till särskild behandling. Hit höra främst vissa skattefrågor.

Såsom den nuvarande skattelagstiftningen är konstruerad medför den en extra belastning av makars inkomster för det fall hustrun har förvärvsarbete och särskilda anordningar måste vidtagas för barnens vård. Om exempelvis i en familj mannen har en inkomst av 4 000 kronor om året och hustrun en inkomst av 3 000 kronor om året och familjens kostnader för av hustruns förvärvsarbete nödvändiggjord hemhjälp för barnens skötsel uppgår till 1 800 kronor om året betyder detta, att familjens verkliga inkomst uppgår till 5 200 kronor om året. Har däremot uteslutande mannen förvärvsarbete med en inkomst av 7 000 kronor, och ägnar sig hustrun helt åt hemmets skötsel, i vilket fall hemhjälp i regel icke anses nödvändig, är familjens verkliga inkomst 7 000 kronor. Trots att i det förra fallet familjens verkliga inkomst är avsevärt lägre än i det senare fallet utgår praktiskt taget lika hög skatt i bägge fallen. Man skulle kunna uttrycka saken också på det sättet, att en gift yrkeskvinna ur skatteteknisk synpunkt "bestraffas" därför att hon får barn och därigenom ådrager sig en för den fortsatta arbetsinkomstens förvärvande nödvändig omkostnad.

Det nu medgivna avdraget av 200 kronor vid beskattning av förvärvsarbetande hustrus arbetsinkomst har icke gjorts beroende av om familjen har barn eller ej, och det är icke tillfyllest för att bereda rättvisa åt familjer med barn, där hustrun har förvärvsarbete, vilket nödvändiggör hennes frånvaro från hemmet och därigenom medför vissa särskilda omkostnader, som äro oundvikliga. För barnens skötsel måste familjen antingen anställa särskild hemhjälp eller, när det gäller små barn, lämna dem till barnkrubba. Bägge dessa anordningar medföra väsentliga kostnader, vilka kunna anses utgöra omkostnader för hustruns förvärvande av arbetsinkomsten och ur denna synpunkt äro lika ofrånkomliga som exempelvis en företagares kostnader för avlöning av medhjälpare eller en anställds kostnader för resor till och från arbetsplatsen. Redan detta utgör ett starkt skäl för att man nu på allvar tar upp frågan om en sådan ändring i skatteförfattningarna, att rätten till avdrag för gift kvinna med barn utvidgas så, att avdraget kommer att stå i rimlig proportion till de nödvändiga omkostnaderna för arbetsinkomstens förvärvande. Därtill kommer, att, såsom ovan

antytts, särskilt befolkningsfrågans akuta läge gör det nödvändigt att underlätta för gift kvinna med barn att utöva inkomstbringande arbete utom hemmet. Det är så mycket mera angeläget, att man snarast möjligt vidtager erforderliga åtgärder i sådant syfte, som det gäller att stimulera nativitetsökningen i de just nu relativt stora grupperna av kvinnor i reproduktiv ålder, ty dessa grupper komma under de närmast följande åren att hastigt minska på grund av den nuvarande åldersfördelningen inom vårt folk. Frågan om en ändring av avdragsrätten i förevarande hänseende ingriper icke i de allmänna principfrågorna om familjeavdrag och liknande skattelättnader för barnrika familjer eller i spörsmålen om andra bidragsformer till dylika familjer och kan därför lösas fristående från dem.

När det gäller frågan om avdragets storlek förefaller det vara ur olika synpunkter lämpligast, att det icke göres beroende av de verkliga kostnader, som förelegat i varje särskilt fall för hemhjälp och barnens vård. Avdraget kan i stället, på sätt som skett beträffande det nu existerande avdraget för gift kvinna med förvärvsarbete, fastställas till visst bestämt belopp, avpassat efter de kostnader, som i genomsnitt kunna beräknas utgå för den vård av barnen, som hustrun på grund av förvärvsarbete icke själv kan åtaga sig. Däremot torde det såväl med hänsyn till de faktiska omkostnaderna som med utgångspunkt från befolkningspolitiska synpunkter vara lämpligt, att avdragets storlek sättes i relation till barnantalet.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning med förslag till sådan ändring i skatteförfattningarna, att förvärvsarbetande gift kvinna med minderåriga barn medgives skäligt avdrag för de av förvärvsarbetet nödvändiggjorda omkostnaderna för barnens skötsel.

Stockholm den 18 januari 1945.

Erik Arrhén.

Josef Hagman.

Lennart Bondeson.
